

СЕКЦІЯ ПІ ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

ХУДОЖНЬО-ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Бабиніна Ю. Р.

викладач

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
м. Харків, Україна

Мельниченко М. В.

викладач

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
м. Харків, Україна

Рощенко О. О.

викладач

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
м. Харків, Україна

У статті висвітлено окремі аспекти діяльнісного та інтегрованого підходу до організації різних видів мистецької діяльності в закладах дошкільної освіти. Представлено інформацію щодо корекційно-розвивальних та психокорекційних методик, що застосовуються в межах арт-педагогіки з дітьми з особливими потребами.

***Ключові слова:** інклюзія, діти з особливими потребами, арт-терапія, лялькотерапія, заклад дошкільної освіти.*

The article highlights some aspects of the activity and integrated approach to the organization of various artistic activities. It also provides the information on correctional and developmental and psycho-correctional techniques used in art pedagogy with children with special needs.

***Key words:** inclusion, children with special needs, art therapy, puppet therapy, preschool educational institution.*

Упровадження інклюзивної освіти в практику роботи закладів дошкільної освіти є одним із ключових напрямів розвитку вітчизняної освітньої системи. Діти, що потребують корекції розвитку, наразі мають можливість навчатися у звичних умовах. Педагоги спрямовують свою роботу на розробку адекватних і ефективних програм мистецького розвитку цих дітей, відповідних методик і форм роботи з ними.

Сучасні дослідження підтверджують позитивний вплив мистецтва на дітей, які мають різноманітні проблеми соціально-психологічного розвитку. На важливу роль мистецтва в роботі з дітьми з особливими потребами вказують роботи Т. Добровольської, І. Левченко, Л. Назарової, Е. Сурно. Наукові дослідження Т. Науменко, Л. Масол, О. Отич розкривають поліфункціональність та всебічність впливу мистецтва на особистість дитини з притаманними їй можливостями формувати свідомість і підсвідомість, інтелектуальну, вольову сфери, моральне і навіть фізичне здоров'я. Аналіз наукових джерел дає змогу констатувати, що мистецтво є важливим засобом розвитку особистості і його варто застосовувати з терапевтичною метою.

Наразі існує декілька напрямів використання мистецтва в роботі з дітьми з особливими потребами. Один із них, соціально-педагогічний, пов'язаний з естетичними потребами, розширенням загального і художньо-естетичного світогляду, активізацією потенційних можливостей дитини в практичній художньо-творчій діяльності. Реалізація цього напрямку здійснюється через корекційно-розвивальні та психокорекційні методики, що застосовуються в межах арт-педагогіки (метод лікування засобами художньої творчості), яка є досить ефективним способом психологічної допомоги, що базується на творчості та грі. Її мета полягає в гармонізації розвитку особистості через самовираження та самопізнання.

У практиці реабілітації дітей із порушеннями розвитку та поведінки застосовуються такі види арт-терапії: музикотерапія (інструментальна та вокальна) терапія, танцювальна терапія, фольклоротерапія, лялькотерапія, казкотерапія.

Арт-терапія має позитивний вплив на пізнавальну активність, творчі та комунікативні здібності, розвиток уяви, дрібну моторику, кольоросприйняття, практичні навички образотворчої діяльності, учить працювати з різноманітними матеріалами, сприяє зняттю дитячих страхів, творчому самовираженню, розвиває впевненість у своїх силах, ефективно коригує різні відхилення і порушення особистісного розвитку.

Музична терапія, зокрема, відноситься до арт-методик роботи з дітьми-аутистами (за О. Гарбовською). Упровадження її елементів у освітній процес закладів дошкільної освіти дає можливість мати не стільки лікувальний, скільки психогігієнічний (профілактичний) і корекційний характер.

Дослідження сучасних науковців і педагогів-практиків показали, що ефективною формою арт-терапії є лялькотерапія – використання лялькової драматизації, яка дає можливість у ігровій формі безпечно для дитини програти різні життєві ситуації, зняти, зокрема, травматичний чинник. Дієвим методом є казкотерапія, яка допомагає зняти психічну напругу.

Різнманітність видів художньо-творчої діяльності надає можливість їх варіювати, що також є ефективним засобом активізації навчання. Переключення з одного виду діяльності на інший захищає дитину від перевтоми і водночас стимулює її увагу, самостійну діяльність, забезпечує різнобічне сприйняття навчального матеріалу, підвищує пізнавальну активність, розвиває творчі

здібності, активно залучає до освітнього процесу. Це стосується й дітей з обмеженими освітніми можливостями. Як відомо, в інклюзивній освіті використовуються саме поєднувальні види діяльності, які сприяють згуртуванню колективу, активізації мислення, формуванню сталої уваги. Особливо актуальною в умовах інклюзивної освіти є музично-мовленнєва діяльність, яка має використовуватися в роботі з дітьми з особливими потребами.

Пріоритетними в закладах дошкільної освіти залишаються завдання, пов'язані зі збереженням здоров'я дитини, а також побудова освітнього процесу на основі гри як основного виду діяльності дітей дошкільного віку. Використання сучасних соціоігрових технологій дає змогу досить успішно вводити дітей з особливостями розвитку і здоров'я в умови закладу дошкільної освіти, створює кожній дитині сприятливі умови для індивідуального розвитку. Для підвищення фізичної й розумової працездатності, запобігання передчасній втомі й позбавлення дітей статичного м'язового напруження в закладах дошкільної освіти проводяться фізкультхвилинки з музичним супроводом. Розширенню рухової активності сприяє нейрогімнастика (вправи на розтягування, енергетична гімнастика тощо), степ-аеробіка.

Діти-аутисти з різними ступенями важкості, діти з порушеннями мовленнєвого апарату, вадами зору, затримкою психічного та фізичного розвитку можуть вправно виконувати танцювальні рухи, імпровізувати під веселі, ритмічні мелодії, розкривати себе через рухливу активність, яка допомагає зосереджуватися на улюблених завданнях.

Педагоги успішно використовують систему музичного виховання Емілія Жака-Далькроза, яка придатна і для роботи з дітьми з типовим розвитком, і для тих, хто має особливі освітні потреби. Вона поєднує музично-ритмічні завдання з ритмічними вправами, що створює можливості для глибшого сприйняття музики, сприяє розвитку уваги, пам'яті, налагодженню взаємодії з оточенням, формує вміння виражати себе в пластичних рухах, гармонізує емоційний стан.

Особливе значення (як спосіб розвитку творчих здібностей) має пластична імпровізація. Координацію рухів та мовлення, дрібну моторику, здатність до концентрації уваги педагоги формують музично-ритмічними вправами з різними предметами (каштанами, ритмічними паличками, дерев'яними кубиками тощо). Якщо тіло рухається активно, мозок посилює рухові команди, тоді виникає наявний внутрішній зворотний зв'язок, і в дитини розвиваються відчуття і розуміння свого тіла, його можливостей.

У процесі інклюзивного навчання необхідно створювати такі умови, за яких застосовуються активні та інтерактивні методи. Найбільш продуктивним у роботі з дітьми дошкільного віку є метод навчальної гри, який ґрунтується на особливій любові дитини до різного роду ігор.

Суть навчальної гри – моделювання, імітування різних реальних ситуацій. Головне призначення цього методу – стимулювати пізнавальний процес шляхом відведення у грі кожному з її учасників ролі активного перетворювача дійсності.

Наразі ефективним методом, що застосовується у практиці роботи закладів дошкільної освіти є відеометод, який сформувався у зв'язку з масовим, поширенням різноманітних аудіовізуальних технічних засобів, зокрема комп'ютерів та інтернету. Він залежить від якості програмного матеріалу, створеного зусиллями педагогів і фахівців із комп'ютерних технологій. Ці засоби можуть виконувати весь комплекс дидактичних функцій (повідомлення знань, повторення, контролю). Ідеться про нову комплексну дидактичну технологію, яка ефективна за умови поєднання з іншими, традиційними методами навчання.

Провідним напрямом у навчанні і вихованні дітей із особливими потребами стала інтеграція. Літературні, музичні й поетичні образи, звісно, не замінять одне одного, проте здатні викликати споріднені емоційно-естетичні відчуття, уявлення, тим самим у єдності зорових і слухових відчуттів посилюють та активізують сприйняття дитиною мистецьких творів.

Сучасні дослідження та досвід роботи педагогів-практиків дають підстави свідчити про те, що діти з особливими потребами можуть проявити себе впевнено і творчо. Вони мають достатній потенціал розвитку. Для дітей зі слабкою і збудженою психікою музика іноді буває зайвою, викликає дискомфорт і навіть головний біль. Але творчий музичний керівник не буде звільняти цих малят від музичних занять, а знайде альтернативу такій діяльності. Завдяки правильно вибудованому освітньому процесу діти з особливими освітніми потребами досить гармонійно розвиваються. Сила виховного впливу художньо-творчої діяльності полягає в тому, що основна її ідея доноситься до дитини яскравими образними засобами, за допомогою синтезу всіх видів мистецтва (музика, хореографія, образотворче мистецтво, художнє слово).

Список використаних джерел

1. Дмитренко К. А., Коновалова М. В., Семиволос О. П. Працюємо з «особливою» дитиною у «звичайній» школі : посіб. Харків : Видавнича група «Основа», 2018. 120 с.
2. Пономарьова Г. Ф. Виховання майбутнього педагога: теорія і практика. Харків : ТОВ «Ранок», 2014. 547 с.
3. Пономарьова Г. Ф., Чаговець А. І., Молчанюк О. В. Проблема формування здорового способу життя дітей дошкільного віку у вітчизняній педагогіці. Харків : ТОВ «Ранок», 2014. 216 с.
4. Полякова І. В., Дмитренко К. А., Булгакова В. А., Рощенко О. О. Методика проведення музично-виховних заходів у закладах дошкільної освіти : навч.-метод. посіб. Харків : Харківський коледж Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія», 2019. 136 с.
5. Танько Т. П. Музично-педагогічна освіта в Україні: навч. посіб. Харків : Основа, 1998. 192 с.